

Františkánsky graduál v zbierkovom fonde Slovenského národného múzea-Hudobného múzea s evidenčným číslom MUS I 78

Sylvia Urdová

Slovenské národné múzeum-Hudobné múzeum Bratislava
Žižkova 18, 810 06 Bratislava;
sylvia.urdova@snm.sk

Abstrakt

Článok stručne predstavuje notovanú rukopisnú pergamenovú knihu – františkánsky graduál zo zbierkového fondu Slovenského národného múzea-Hudobného múzea v Bratislave. Poskytuje základný opis graduálu a krátko ho predstavuje po formálnej a obsahovej stránke. Taktiež načrtáva kontext časti hudobného repertoáru, ktorý sa v ňom nachádza – alelujových spevov Veľkonočného obdobia – vo vzťahu k hudobnému materiálu v iných vybraných prameňoch františkánskej a nefrantiškánskej proveniencie.

Kľúčové slová: notovaná rukopisná pergamenová kniha, graduál, Olomoucký konvent (kláštor) Sv. Bernardína Menších bratov prísnejšej observancie, františkáni, stredovek, gregoriánsky chorál, alelujové spevy, Veľkonočné obdobie, Slovenské národné múzeum-Hudobné múzeum v Bratislave.

Vo svojom príspevku by som chcela stručne predstaviť notovanú rukopisnú pergamenovú knihu – kódex, s ktorou som prišla do kontaktu pri revízii hudobných zbierok *Slovenského národného múzea-Hudobného múzea*¹, kde pracujem ako kurátorka zbierkového fondu. Bližšie som sa ňou začala zaoberať až v súvislosti s prípravou príspevku na túto konferenciu. Jej prieskum a výskum je zatiaľ len v počiatočnej fáze, a tak tento môj príspevok prináša len jej základný opis a stručne približuje niektoré jej formálne a obsahové charakteristiky. Načrtáva tiež kontexty časti v nej zaznamenaného hudobného repertoára vo vzťahu k hudobnému materiálu v ďalších vybraných prameňoch františkánskej a nefrantiškánskej proveniencie.

¹ Ďalej aj ako skratka *SNM-HuM*.

V dokumentácii múzea bolo k datovaniu tejto knihy uvedené „1500 – 1600“ a k jej názvu „*Latinský notovaný kódex* []“.

Vonkajší opis

Notovaná pergamenová kniha s evidenčným číslom MUS I 78 má rozmery 26 x 18,5 cm. Obsahuje 219 fólií, pričom na konci knihy boli vyrezané niektoré listy. Väzba je kožená, s kovovou sponou, a pochádza z neskoršieho obdobia. Za informácie z obalu a z chrbta knihy ako aj z predného a zadného prídoštia ďakujem archivárovi Mgr. Františkovi Márii Kadlečíkovi OFM z *Rehole Menších bratov – Františkánov* v Bratislave: nachádzajú sa v *Prílohe* tohto príspevku.

Proveniencia, datovanie, vlastníctvo

Kniha bola do zbierkového fondu *SNM-HuM* nadobudnutá v roku 1973 Dr. Ľubou Ballovou, ktorá ju získala od *Katedry hudobnej vedy Filozofickej fakulty Univerzity Komenského Bratislava* 1. 1. 1965.²

Nemá titulný list, avšak rukopisná poznámka na 1. fóliu recto hore vpravo udáva informáciu, že jej vlastníkom bol *Olomoucký konvent (kláštor) svätého Bernardína Menších bratov prísnejšej observancie*:

Convent[us] / Olomu/censis / Fratrum / Minorum / Strictioris / Observan/tiae / Ad Sanct[um] / Bernardi/num.

Táto poznámka je napísaná minuskulným písmom s prvkami kurzívneho písma (tzv. „bastarda“) – podľa Františka M. Kadlečíka OFM možno predpokladať, že by mohla pochádzať približne z polovice 15. storočia (?).

Do polovice 15. storočia spadajú aj počiatky pôsobenia *Rehole Menších bratov*, ľudovo nazývanej františkáni, v Olomouci. Sú spojené s misiou sv. Jána Kapistránskeho. Základný kameň olomouckého františkánskeho konventu bol položený v r. 1453. Kostol Nepoškvrneného počatia P. Márie a sv. Bernardína Sienského bol vysvätený roku 1468³ za prítomnosti uhorského kráľa Mateja Korvína.

Olomoucký františkánsky konvent mal pohnuté dejiny, poznačené náboženskými a vojenskými nepokojmi, morovou epidémiou, komplikovanými politicko-spoločenskými udalosťami, zažil o. i. drancovanie kláštora, vypovedanie rehoľníkov z mesta a neskoršie znovuoobnovovanie kláštornej komunity a podobne. Od roku 1632 bol v Olomouci aj františkánsky noviciát a fungovala tu aj kláštorná škola. Tunajšia knižnica bola v 17. storočí jednou z najväčších františkánskych knižníc v provincii. Najväčší rozkvet zažíval kláštor so svojou školou v 18. storočí, keď došlo aj k zriadeniu novej knižnice a k rozšíreniu knižnice. V roku 1744 knižnica dostala nové police a následne došlo k natreniu chrbátov kníh kláštorného fondu bielou farbou, a hoci po stáročiach farba zošedivela, podľa Matyáša Franciszka Bajgera možno pomocou tejto farby identifikovať knihy pochádzajúce z tejto knižnice aj v súčasnosti.⁴ Keďže na chrbte predmetnej knihy v *SNM-HuM* je zachovaný zošedivený (pôvodne biely?), značne popraskaný náter, na ktorom je v strede (vyššie) napísané čiernym atramentom veľké písmeno „N“,⁵ možno si položiť otázku, či táto kniha bola ešte okolo roku 1744

² Dokumentácia *SNM-HuM*.

³ BAJGER, M. F. Česká františkánská knižní kultura / knihovny minoritů, františkánů a kapucínů v průběhu staletí.

⁴ BAJGER, ref. 3.

⁵ Porov.: *Príloha* – informácie o chrbte knihy od Františka Márie Kadlečíka OFM.

uložená v olomouckej františkánskej knižnici? Zatiaľ na túto otázku nepoznáme odpoveď, jej získaniu by azda v budúcnosti mohlo byť nápomocné aj štúdium katalógu, ktorý podľa M. F. Bajgera zostavil vikár kláštora a knihovník Darius Roslaub, ktorý zomrel 11. 9. 1746 v Olomouci.⁶

V predmetnej knihe v *SNM-HuM* je na 1. fóliu hore v strede uvedený rok 1640 ako súčasť poznámky napísanej novovekou kurzívou. Z poznámky vyplýva, že vlastníkom knihy bol v tomto roku 1640 apoštolský protonotár M. Melichar František Pothringel (?) – keďže materiál je poškodený, priezvisko je ťažko čitateľné:

ex lib:[ris] M. Melch:[ioris] Fran:[cisci] Po[thri]ngel (?), / Proth:[onotarii] Ap[osto]lici 1640.

V roku 1785 bol olomoucký františkánsky konvent zrušený na základe cisárskeho dekrétu Jozefa II., františkánsky kláštor následne prevzali dominikáni, ktorí tu po obnovení ich činnosti po skončení socializmu pôsobia aj v súčasnosti. Knihy z kláštornej knižnice putovali do Olomouckého lýcea a do dvorskej knižnice vo Viedni alebo aj do dražby, ktorá sa konala v januári 1788 v Olomouci. Vyše 20 zväzkov stredovekých rukopisov z tejto knižnice sa dnes nachádza vo *Vedeckej knihovne* v Olomouci.⁷

Obrázok 1:

[*Graduál*] františkánsky, 15. storočie, používaný v Olomouci. *SNM-HuM*, evidenčné číslo MUS I 78, fol. 1r.

Notácia a výzdoba

Spevy v knihe sú notované kvadratickou notáciou na 4-linajkovej notovej osnove červenej farby, ktorá používa klúče *c* a *f* a custos.

⁶ BAJGER, ref. 3.

⁷ BAJGER, ref. 3.

Výzdoba kódexu je skromná a je založená na iniciálach, ktoré sú koncipované zväčša jednoducho a majú červeno-hnedú (čiernu?) a červenú farbu (vyskytuje sa aj iniciála modrej farby). Výraznejšia výzdoba sa okrem farebnej iniciály „A“ antifóny *Ad te levavi* na introit 1. adventnej nedele na 1. fóliu knihy (1r) nachádza aj v prípade červeno-hnedej iniciály „P“ antifóny *Puer natus est* na introit sviatku *Narodenia Pána* na fóliu 28 r.

Obsah, liturgické členenie

Kniha obsahuje omšový hudobný repertoár od 1. adventnej nedele až po sobotu v *Turičnej oktáve* (necelé komúnio tejto soboty). Nemá pôvodný titul (pomenovanie) od svojho skriptora z obdobia jej vzniku, avšak z obsahu jej hudobného repertoáru vyplýva, že je liturgickou knihou typu *graduál*, a je teda opodstatnené používať v tomto príspevku pre ňu pomenovanie *graduál*.⁸ V ďalšom texte sa uvádza aj ako skratka *OFMGraduale-SNM-HuM*.

Kniha doposiaľ nebola hlbšie muzikologicky reflektovaná.

Po komúniu *Manducaverunt et saturati* nedele *In Quinquagesima* je zaznamenaná sekvencia *Sancte Anne devote decantet clerus* (fol. 54r – 55v) v VI. mode, ktorá je jedinou sekvenciou v tomto kódexe. Táto sekvencia bola podľa Jerzyho Pikulika vytvorená v Čechách v 15. storočí.⁹ V graduáli k nej nie sú uvedené žiadne poznámky, ktoré by osvetľovali jej liturgickohudobné používanie. Vynára sa otázka, či jej výskyt v tomto kódexe súvisel s oltárom sv. Anny, ktorý sa nachádzal pôvodne vo františkánskom kostole v Olomouci (na jeho mieste je dnes oltár sv. Dominika).¹⁰

Obrázok 2:

[Graduál] františkánsky, 15. storočie, používaný v Olomouci. SNM-HuM, evidenčné číslo MUS I 78, fol. 27 v, 28 r.

⁸ Špecifikovanie pomenovania pre tento kódex ako *graduál* sa nachádza v texte URDOVÁ, S. Pramene gregoriánskeho chorálu v zbierke jednotlivín ...

⁹ PIKULIK, J. Indeks sekwencji v polskich rekopisach muzycznych, s. 366.

¹⁰ Porov.: webová stránka Kláštora Dominkánov v Olomouci:

http://olomouc.op.cz/index.php?page=historie-a-popis-kostela&chl=cs_CZ [18.8.2015].

Hudobný repertoár so zameraním na alelujové spevy od Veľkonočného obdobia

Porovnávací výskum hudobného repertoára bol zameraný na tieto rukopisné pramene viažuce sa na územie Čiech a Moravy + tlačený graduál:

- [*Graduale de tempore ad usum Fratrum Minorum*], 15. storočie, *Státní vědecká knihovna v Olomouci*, sign. M IV 3¹¹, ďalej aj ako skratka *OFMGraduale-Olomouc-MIV3*, františkánsky graduál dokumentuje *Ritus curiae Romanae*, mohol sa používať vo františkánskom kláštore v Uhorskom Hradišti, jeho pôvod nie je presne lokalizovaný,
- [*Missale Olomucense scriptoris Stephani notis musicis instructum*], 15. storočie, *Státní vědecká knihovna v Olomouci*, sign. M III 6¹², ďalej aj ako skratka *Missale-Olomouc-MIII6*, misál je moravského, pravdepodobne olomouckého pôvodu,
- *Graduale*, 14. storočie, *Knihovna Národního muzea Praha*, sign. XIII B 2¹³, ďalej aj ako skratka *Graduale-Praha-XIIIB2*,
- *Graduale*, 15. storočie, *Národní knihovna České republiky Praha*, sign. XIII A 5c¹⁴, ďalej aj ako skratka *Graduale-Praha-XIIIA5c*,
- *Graduale Romanum* (tlač) 1630, Ingolstadt¹⁵, ďalej aj ako skratka *GradualeRom.1630*.

Porovnávací výskum hudobného repertoára z graduálu zo *SNM-HuM* bol zameraný na jeho časť: a to na alelujové spevy od Veľkej noci až do konca tejto rukopisnej knihy, teda po sobotu v Turíčnej oktáve. Dôvodom zamerania na tieto spevy bola snaha bližšie spoznať liturgickohudobnú tradíciu predmetného kódexu, keďže vo všeobecnosti sa alelujové verše od Veľkej noci do oktávy Turíc a na nedele po Turích považujú za dôležitý ukazovateľ pri výskume proveniencie liturgických rukopisných prameňov.¹⁶

Veľkonočná nedeľa s oktávou

Františkánsky kódex *OFMGraduale-SNM-HuM* má rovnako ako františkánsky graduál uložený v Olomouci z 15. storočia *OFMGraduale-Olomouc-MIV3* na Veľkonočnú nedeľu a na 2. fériu veľkonočného týždňa po jednom alelujovom verši¹⁷, na rozdiel napríklad od viacerých ďalších rukopisov viažucich sa na územie Čiech a Moravy.¹⁸ Oba tieto františkánske graduály sa od ďalších skúmaných prameňov

¹¹ Prístupné na webe: <http://dig.vkol.cz/dig/miv3/popis.htm> [18.8.2015].

¹² Prístupné na webe: <http://cantusbohemiae.cz/source/11616>, digitálna podoba rukopisu: <http://dig.vkol.cz/dig/miii6/index.htm> [18.8.2015].

¹³ Prístupné na webe: <http://cantusbohemiae.cz/source/11621> [18.8.2015].

¹⁴ Prístupné na webe: <http://cantusbohemiae.cz/source/11620> [18.8.2015].

¹⁵ Prístupné na webe: http://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb10496343_00009.html [18.8.2015].

¹⁶ AKIMJAK, A. – ADAMKO, R. – BEDNÁRIKOVÁ, J. *Spišský graduál Juraja z Kežmarku z roku 1426*, s. 46 (je tu uvedený odkaz na prácu PIKULIK, J. *Śpiewy allelujacyjne na niedziele po Zesłaniu Ducha Świętego jako kryterium ustalenia proveniencji polskich rękopisów muzycznych*, s. 680).

¹⁷ Jeden verš eviduje na Veľkonočnú nedeľu a na 2. fériu aj tlačený potridentský graduál *GradualeRom.1630*.

¹⁸ Aj v publikácii *Spišský graduál Juraja z Kežmarku z roku 1426* (autori: AKIMJAK – ADAMKO – BEDNÁRIKOVÁ) vydanéj v r. 2006 v Ružomberku sú na strane 47 uvedené pramene z územia Čiech, v ktorých sú na Veľkonočnú nedeľu zaznamenané 2 alelujové verše *Pascha nostrum* a *Epulemur*.

s väzbou na Čechy a Moravu odlišujú aj tým, že druhá z alelujových kompozícií soboty veľkonočného týždňa neobsahuje ďalší (druhý) verš (*Sit nomen Domini*). Výskyt tohto druhého (dvojitého) verša v stredovekých prameňoch je v publikácii *Spišský graduál Juraja z Kežmarku z roku 1426* uvedený ako typický znak diecéznej tradície.¹⁹Čo sa týka zaradenia jednotlivých alelujových kompozícií na tie-ktoré dni veľkonočného týždňa, zhoda je v oboch františkánskych graduáloch len v prípade Veľkonočnej nedele a soboty. Hoci nefrantiškánske kódexy viažuce sa na územie Čiech a Moravy vykazujú veľa spoločných znakov, v prípade usporiadania spevov na tieto dni vidno medzi nimi aj odlišnosti.

Tabuľka č. 1: alelujové kompozície na Veľkonočnú nedeľu s oktávou

	Dominica resurrectionis	Feria 2 p. Pascha	Feria 3 p. Pascha	Feria 4 p. Pascha	Feria 5 p. Pascha	Feria 6 p. Pascha	Sabbato in Albis
OFMGraduale- SNM-HuM, 15. stor. (?)	Pascha nostrum ²⁰	Nonne cor nostrum	Surrexit Dominus et occurens	Christus resurgens	In die resurrectionis	Angelus Domini descendit de	Haec dies quam fecit
							Laudate pueri
OFMGraduale- Olomouc-MIV3, 15. stor.	Pascha nostrum	Angelus Domini	Surrexit Dominus de sepulchro	Surrexit Dominus vere et	Surrexit Christus qui creavit	Dicite in gentibus	Haec dies quam fecit
							Laudate pueri
GradualeRom. 1630	Pascha nostrum	Angelus Domini	Surrexit Dominus de sepulchro				
Missale- Olomouc- MIII6, 15. stor.	Pascha nostrum	Angelus Domini	Surgens Jesus Dominus	Christus resurgens	In die resurrectionis	Dicite in gentibus	Haec dies quam fecit
	AIV: Epulemur in azymis	AIV: Respondens autem angelus					Laudate pueri
							AIV: Sit nomen Domini
Graduale-Praha- XIIIB2, 14. stor.	Pascha nostrum	Angelus Domini	Surgens Jesus Dominus	Christus resurgens	In die resurrectionis	Oportebat pati Christum	Haec dies quam fecit
	AIV: Epulemur in azymis	AIV: Respondens autem angelus					Laudate pueri
							AIV: Sit nomen Domini
Graduale-Praha- XIIIA5c, 15. stor.	Pascha nostrum	Angelus Domini	Surrexit pastor bonus	Christus resurgens	In die resurrectionis	Oportebat pati Christum	Haec dies quam fecit
	AIV: Epulemur in azymis	AIV: Respondens autem angelus					Laudate pueri
							AIV: Sit nomen Domini

¹⁹ AKIMJAK – ADAMKO – BEDNÁRIKOVÁ, ref. 16, s. 46. V publikácii sa zároveň na strane 46 uvádza: „Treba však zdôrazniť, že druhý verš *Laudate pueri*, *V. Sit nomen Domini* patrí skôr k premonštrátskej tradícii. Diecézny zoznam má na tomto mieste verš *Laudate Dominum*, *V. Sit nomen Domini*.“

²⁰ Textové incipity notovaných spevov sú uvedené podľa modernej ortografie latinčiny, predovšetkým podľa projektu *Fontes Cantus Bohemiae* <http://cantusbohemiae.cz/home>.

Nedele po Veľkej noci

Na päť nedelí po Veľkej noci majú oba františkánske graduály *OFMGraduale-SNM-HuM* a *OFMGraduale-Olomouc-MIV3* po 2 alelujové kompozície.²¹ To sa považuje za charakteristický znak rukopisov rehoľného pôvodu.²² Tieto františkánske graduály sa však odlišujú v určení tých-ktorých alelujových spevov na jednotlivé nedele. Ďalšie skúmané nefrantiškánske rukopisy uvádzajú na tieto nedele len jeden alelujový spev, pričom možno vidieť zhodu vo výbere jednotlivých spevov. Podľa poľského muzikológa J. Pikulika je verš *Surgens Jesus* v pozícii 1. nedele po Veľkej noci charakteristickým znakom českých rukopisov.²³ Oba skúmané františkánske rukopisy majú na túto nedeľu iné alelujové spevy.

Tabuľka č. 2: alelujové kompozície na nedele po Veľkej noci

	Dominica 1 p. Pascha	Dominica 2 p. Pascha	Dominica 3 p. Pascha	Dominica 4 p. Pascha	Dominica 5 p. Pascha	Vig. Ascensio Domini	Ascensio Domini	Dominica p. Ascensi- onem
OFMGraduale-SNM-HuM, 15. stor. (?)	Post dies octo	Ego sum pastor bonus	Modicum et non videbitis	Vado ad eum qui misit me	Usque modo non petistis	Exivi a patre et veni in mundum	Ascendit Deus in	Ascendit d[eu]s*
	Surrexit Dominus de sepulcro	Surrexit Christus et illuxit	Surrexit pastor bonus qui	Surrexit do[minus] de sep[ul]ch[ro]*	Surrexit do[minus] et occur[rens]*		Ascendens Christus in altum	Dominus in Sina in
OFMGraduale-Olomouc-MIV3, 15. stor.	In die resurrectionis	Cognoverunt discipuli	Redemptionem misit Dominus	Dextera Domini fecit virtutem	Surrexit Christus et illuxit		Ascendit Deus in	Regnavit Dominus super
	Post dies octo	Ego sum pastor bonus	Oportebat pati Christum	Christus resurgens	Exivi a patre et		Dominus in Sina in	Non vos relinquam orphanos
GradualeRom. 1630	In die resurrectionis	Cognoverunt discipuli	Redemptionem misit Dominus	Dextera Domini fecit	Surrexit Christus		Ascendit Deus in	Regnavit Dominus
	Post dies octo	Ego sum pastor bonus	Oportebat pati Christum	Christus resurgens	Exivi a Patre		Dominus in Sina in	Non vos relinquam orphanos
Graduale-Praha-XIIIB2, 14. stor.	Surgens Jesus*	Surrexit pastor	Modicum et non	Vado ad eum	Usque modo	Omnes gentes plaudite	Ascendit Deus in	Dominus in Sina*
							Dominus in Sina in	Ascendit*
Graduale-Praha-XIIIA5c, 15. stor.	Surgens Jesus	Surrexit pastor*	Modicum et non	Vado ad eum	Usque modo	Omnes gentes plaudite	Ascendit Deus in	Ascendo ad Patrem
							Dominus in Sina in	
Missale-Praha-XVIC7 ²⁴ , 14./15. stor.	Surgens Jesus	Surrexit pastor	Modicum et non	Vado ad eum	Usque modo	Omnes gentes	Ascendit Deus	Dominus in Sina
							Dominus in Sina	Ascendo ad Patrem

²¹ Pozri tiež tlačенý potridentský graduál *GradualeRom.1630*.

²² AKIMJAK – ADAMKO – BEDNÁRIKOVÁ, ref. 16, s. 47.

²³ AKIMJAK – ADAMKO – BEDNÁRIKOVÁ, ref. 16, s. 48 (je tu uvedený odkaz na prácu PIKULIK, J. *Wiersze allelujaacyjne cyklu wielkanocnego w średniowiecznej Polsce*, s. 196).

²⁴ *Misál*, 14./15. storočie, *Knihovna Národného múzea Praha* sign XVI C 7 – textové incipity spevov z tohto prameňa sú v tejto tabuľke uvedené podľa textových incipitov publikovaných v texte publikácie *Spíšský graduál Juraja z Kežmarku z roku 1426* vydanej v r. 2006 v Ružomberku (autori AKIMJAK – ADAMKO – BEDNÁRIKOVÁ, ref. 16) na stranách 48 – 49.

Turíce a férie v oktáve (2 – 6)

Zhoda v skúmaných prameňoch je v štruktúre a vo výbere alelujových spevov na deň Turíc. Oba františkánske graduály *OFMGraduale-SNM-HuM* a *OFMGraduale-Olomouc-MIV3*, ako aj tlačенý potridentský graduál *GradualeRom.1630*, majú na nasledujúce dva dni zapísané po dve alelujové kompozície, výber a usporiadanie týchto kompozícií je však odlišné. V prípade ďalších skúmaných rukopisov, keď na niektoré férie majú zaznamenaný len jeden alelujový spev, možno predpokladať, že v praxi sa spievali dva alelujové spevy, ten druhý spev mohol byť zo sviatku Turíc.²⁵ Na sobotu jednotlivé pramene uvádzajú viacero alelujových kompozícií. V súvislosti s 5. fériou, keď sa podľa diecézneho úzu spievali spevy zo slávnosti,²⁶ graduál *OFMGraduale-SNM-HuM* okrem textového incipitu *Emitte Spiritu[m]* uvádza na rozdiel od porovnávaných prameňov aj ďalší notovaný alelujový spev *Paraclitus Spiritus Sanctus*.

Tabuľka č. 3: alelujové kompozície na Turíce a na férie v oktáve (2 – 6)

	Dominica Pentecostes	Feria 2 Pent.	Feria 3 Pent.	Feria 4 Pent.	Feria 5 Pent.	Feria 6 Pent.
OFMGraduale-SNM-HuM, 15. stor. (?)	Emitte Spiritu[m] tuum	Spiritus Sanctus procedens	Loquebantur variis linguis	Sp[iritu]s domi[ni]	Emitte Spiritu[m]*	Dum complementur dies
	Veni Sancte	Spiritus Domini replevit	Non vos relinquam orphanos	Factus es repente	Paraclitus Spiritus Sanctus	Veni S[anc]te
OFMGraduale-Olomouc-MIV3, 15. stor.	Emitte Spiritu[m] tuum	Loquebantur variis linguis	Spiritus Sanctus docebit	Verbo domini caeli		O quam bonus et suavis
	Veni Sancte	Veni Sancte*	Veni Sancte*	Veni Sancte*		Veni Sancte*
GradualeRom. 1630	Emitte Spiritu[m] tuum	Loquebantur variis linguis	Spiritus Sanctus docebit			
	Veni Sancte	Veni Sancte*	Veni Sancte*			
Graduale-Praha-XIIIA 5c, 15. stor.	Emitte Spiritu[m] tuum	Spiritus Domini replevit	Verbo Domini caeli	Paraclitus Spiritus		Spiritus paraclitus ille
	Veni Sancte			Veni Sancte*		
Graduale- Praha-XIII B 2, 14. stor.	Emitte Spiritu[m] tuum	Spiritus domini replevit	Paraclitus Spiritus	Emitte spiritum*		Emitte Spiritum* Veni Sancte*
	Veni sancte			Verbo Domini caeli		

Záver

V danej fáze výskumu štruktúry a obsahu časti skúmaného repertoára františkánskeho graduála z Olomouca uloženého v *SNM-HuM* možno vidieť odlišnosti od porovnávaných nefrantiškánskych prameňov viažucich sa na územie Čiech a Moravy, ktoré vykazujú navzájom značný počet spoločných znakov. V súvislosti s františkánskou liturgickohudobnou tradíciou možno na základe komparácie repertoára z ďalšieho prameňa františkánskeho pôvodu vidieť zhody, ale aj drobné

²⁵ Porov.: AKIMJAK – ADAMKO – BEDNÁRIKOVÁ, ref. 16, s. 49.
²⁶ Porov.: AKIMJAK – ADAMKO – BEDNÁRIKOVÁ, ref. 16, s. 50 (je tu uvedený odkaz na prácu PIKULIK, J. Śpiewy allelujacyjne na niedziele i święta od Adwentu do Zesłania Ducha Świętego jako kryterium ustalenia proveniencji rękopisów polskich, s. 311).

odlišnosti v praxi jednotlivých konventov. V tejto súvislosti však treba tiež povedať, že každá rukopisná liturgickohudobná stredoveká kniha je jedinečným originálom, ktorého individuálny charakter sa môže prejaviť aj takýmito drobnými odchýlkami. Pre posúdenie liturgickohudobných kontextov tohto graduála, aj vzhľadom na *Ritus curiae Romanae*, a pre komplexné zhodnotenie v ňom zaznamenaného hudobného materiálu bude potrebné realizovať hlbší porovnávací výskum štruktúry repertoára a melodického riešenia spevov s ďalšími františkánskymi a nefrantiškánskymi, diecéznymi prameňmi z územia Čiech, Moravy, Poľska a ďalších krajín Európy.²⁷

PRÍLOHA

autor textu v *Prílohe*: Mgr. František Mária Kadlecík OFM

Obal a chrbát knihy

Na koženom obale knihy sa nachádza slepotlač: ústredný supralibros so štvoritou lineárnou paspartou doplnenou geometrickou a rastlinnou ornamentikou. V strede prednej dosky sa nachádza supralibros s motívom Ukrižovania Krista a citátom z Písma v dolnom okraji:

OS NON COMINVETIS EX E(O)

– preklad: Kost' mu nebude zlomená. (Jn 19,36)

Supralibros na zadnej doske znázorňuje Kristovo zmŕtvychvstanie sprevádzané nápisom:

SVREXIT DOMINUS VERA

– preklad: Pán naozaj vstal z mŕtvych (Lk 24,34).

Na bielo kolorovanom chrbáte knihy sa nachádzajú štyri väzy. Na hornom okraji (nad prvým horným väzom) sa nachádza latinský text napísaný minuskulným písmom:

Psalterium D[a]/vidicum, cum C[an]/ticis et Hymnis In Membrana

– preklad: Dávidov žaltár s piesňami a hymnami na pergamene

Medzi 3. a 4. riadkom tohto textu sú druhotne dopísané majuskulné litery ***M. S.***, ktoré pravdepodobne slúžili ako knižničná signatúra v kláštornej knižnici (*musica sacra?*).

Približne v strede chrbta knihy (v priestore druhého horného väzu) sa nachádza veľká majuskulná litera ***N***, slúžiaca pravdepodobne ako značka na zaradenie knihy v dnes už neznámom knižničnom usporiadaní v rámci olomouckej františkánskej knižnice.

Predné prídoštie (predsádka)

V strede predného prídoštia sa nachádza kurzívny zápis označujúci majetkovú príslušnosť knihy:

Conventus Olomuceni ad S(anctum). / Bernardinum Ord(inis). S(ancti). Francisci / strict(ionis). Obser(vantiae)

²⁷ Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-14-0681.

– preklad: Olomoucký konvent sv. Bernardína Rádu sv. Františka prísnejšej observancie.

Pod týmto textom sa nachádza ešte jeden nečitateľný, pravdepodobne číselný zápis, a okrem toho aj niekoľko vyblednutých litier, medzi ktorými sa dajú identifikovať dve písmená *W*, ďalej *ae*, *s*, *c* a *N*.

Zadné prídoštie

Veršované didaktizujúce texty na zadnom prídoští (písmo: kurzíva asi 17. storočie):

Attendendo membranae caritatem / scribentis sedulitatem / Operis antiquitatem / Cave dilacerare aut extrahere folia: / Ne obinde paupertas altissima tuae re/clamet conscientiae

– preklad: Dávaj pozor na vzácnosť pregamena, na zásluhnú námahu písára, na starobylosť diela. Chráň sa šklbania alebo vytrhávania listov, aby sa kvôli tomu neozýval v tvojom svedomí vyčítavý hlas najvyššej chudoby.

Si nescis aestimare, lassa stare.

– preklad: Ak si nevieš (túto knihu) vážiť, nechaj ju (stáť) tak.

Zoznam bibliografických odkazov:

- AKIMJAK, Amantius – ADAMKO, Rastislav – Bednáriková, Janka. *Spišský graduál Juraja z Kežmarku z roku 1426*. Ružomberok : PF KU, 2006.
- BAJGER, Matyáš Franciszek. *Česká františkánská knižní kultura / knihovny minoritů, františkánů a kapucínů v průběhu staletí*. [Rigorous thesis]. Ostrava : Philosophical faculty of The University of Ostrava, 2008. Prístupné na internete: <http://bajger.wz.cz/frk/chapter8o.html> [18.8.2015].
- Fontes Cantus Bohemiae*. Prístupné na internete: <http://cantusbohemiae.cz/home>.
- Graduale Romanum*. Roma, 1630.
- <http://dig.vkol.cz/dig/miv3/popis.htm> [18.8.2015].
- http://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb10496343_00009.html [18.8.2015].
- PIKULIK, Jerzy. *Śpiewy allelujatyczne na niedziele i święta od Adwentu do Zesłania Ducha Świętego jako kryterium ustalenia proveniencji rękopisów polskich*. In *Musica antiqua Europae Orientalis. Acta scientifica*. Vol. 5. Ed. Anna Czekanowska. Bydgoszcz, 1978, s. 301 – 313.
- PIKULIK, Jerzy. *Śpiewy allelujatyczne na niedziele po Zesłaniu Ducha Świętego jako kryterium ustalenia proveniencji polskich rękopisów muzycznych*. In *W kierunku chrześcijańskiej kultury*. Ed. B. Bejze. Warszawa, 1978, s. 680 – 692.
- PIKULIK, Jerzy. *Wiersze allelujatyczne cyklu wielkanocnego w średniowiecznej Polsce*. In *Muzyka religijna w Polsce. Materiały i studia*. Vol. 3. Ed. Jerzy Pikulik. Warszawa, 1979, s. 183 – 208.
- PIKULIK, Jerzy: *Indeks sekwencji v polskich rękopisach muzycznych*. Warszawa, 1974.
- URDOVÁ, Sylvia. *Pramene gregoriánskeho chorálu v zbierke jednotlivín – notovaných rukopisov do začiatku 20. storočia v zbierkovom fonde Slovenského národného*

múzea-Hudobného múzea. In Slovenská muzikologická asociácia – SNM–Hudobné múzeum: *Hudobné pramene – kultúrne dedičstvo Slovenska* (an anthology of articles from the conference organized in Bratislava on 23rd – 24th November 2011). Prístupné na internete:

http://www.snm.sk/swift_data/source/hudobne_muzeum/pdf_dokumenty/Hudobne_pramene_2011_Komplet.pdf [18.8.2015].

Website of the Dominican Monastery in Olomouc: http://olomouc.op.cz/index.php?page=historie-a-popis-kostela&hl=cs_CZ [18.8.2015].

Franciscan gradual in the collection of the Slovenské národné múzeum-Hudobné múzeum (Slovak National Museum-Music Museum) in Bratislava

Sylvia Urdová

Slovak National Museum-Music Museum in Bratislava
Žižkova 18, 8110 06 Bratislava;
sylvia.urdova@snm.sk

Abstract

The article briefly presents a notated hand-written parchment book – the Franciscan gradual in the collection of the Slovak National Museum-Music Museum in Bratislava. It brings gradual's basic description and shortly presents its formal and content characteristics. It also outlines the context of a part of musical repertoire included in it – alleluia chants from Easter period – in relation to musical material in other selected sources of Franciscan and non-Franciscan provenance.

Key words: Notated hand-written parchment book, gradual, Olomouc St Bernardine Convent (monastery) of Friars Minor of Stricter Observance, Franciscans, Middle Ages, Gregorian chant, alleluia chants, Easter period, Slovak National Museum-Music Museum in Bratislava.

In my article I would briefly like to present a notated hand-written parchment book – a codex with which I came into contact when doing the revision of musical collections of the *Slovak National Museum-Music Museum*¹ where I work as a collection curator. I began to deal with it more when preparing the article for this conference. The survey and research of the book is at its beginning. That is why my article brings only its basic description and shortly presents its formal and content characteristics. It also outlines the context of a part of musical repertoire included in it in relation to musical material in other selected sources of Franciscan and Non-Franciscan provenance.

External description

The notated parchment book with registration number MUS I 78 has dimensions 26 x 18.5 cm. It consists of 219 folia, some leaves were cut out at the end of the book. The binding is from leather, it has a metal clasp and comes from later period. I am grateful to archivist Mgr. František Mária Kadlečík OFM from the *Order of Friars Minor – Franciscans* in Bratislava for the information from the cover and back of the book as well as from the front and back pastedown: they can be found in *Annexe* of this article.

¹ Abbreviated as *SNM-HuM*.

In documentation of the museum the dating of this book was „1500 – 1600“ and it was named „*A Latin notated codex* []“.

Provenance, dating, ownership

The book was acquired in the *SNM-HuM* collection in 1973 by Dr. Ľuba Ballová who got it from the *Department of Musicology at Philosophical faculty of Comenius University in Bratislava* on 1st January 1965.² It does not include a title page, however, a written note on 1st folio recto up on the right side provides an information that its owner was the *Olomouc St Bernardine Convent (monastery) of Friars Minor of Stricter Observance*:

Convent[us] / Olomu/censis / Fratrum / Minorum / Strictioris / Observan/tiae / Ad Sanct[um] / Bernardi/num.

The note is written with minuscule script with elements of cursive script (so-called “bastard” script) – according to František M. Kadlečík OFM it can be assumed that it could come from around the half of the 15th century (?).

It was also the half of the 15th century when *The Order of Friars Minor*, popularly called Franciscans, appeared in Olomouc. It is connected with the mission of St John of Capistrano. The base stone of the Olomouc Franciscan convent was laid in 1453. The Church of Immaculate Conception of Virgin Mary and St Bernardino of Sienna was consecrated in 1468³ in the presence of Hungarian king Matthias Corvinus.

The Olomouc Franciscan Convent had a turbulent history marked with religious and war disturbances, plague epidemic, complicated political-social events, it experienced inter alia a depredation of the monastery, expulsion of friars from town and later restoration of monastery community, etc. Since 1632 there was also a Franciscan novitiate and convent school in Olomouc. In the 17th century its library was one of the biggest Franciscan libraries in the province. The convent with its school experienced the biggest boom in the 18th century when new library was established and enlarged. In 1744 the library got new shelves and subsequently the convent collection books’ spines were painted white, and even though during centuries the paint got grey, according to Matyáš Franciszek Bajger by this colour it is possible to identify books from this library even now.⁴

Since on the back of the researched book in *SNM-HuM* has remained grey (originally white?) considerably cracked paint on which in the centre (above) there is a capital letter „N“ written with black ink,⁵ a question arises whether in 1744 the book was still saved in Olomouc Franciscan library. For now, we do not know the answer to this question. What could help in the future is a study of a catalogue which was according to M. F. Bajger made by a convent vicar and librarian Darius Roslaub who died on 11th September 1746 in Olomouc.⁶

In the researched book in *SNM-HuM* on 1st folio up in the centre written year 1640 as a part of a note written in modern cursive. The note implies that in 1640 the owner of the book was an Apostolic protonotary M. Melichar František Pothringel (?) – because the material is damaged, the surname is difficult to read:

² Documentation of the *SNM-HuM*.

³ BAJGER, M. F. Česká františkánská knižní kultura / knihovny minoritů, františkánů a kapucínů v průběhu staletí.

⁴ BAJGER, ref. 3.

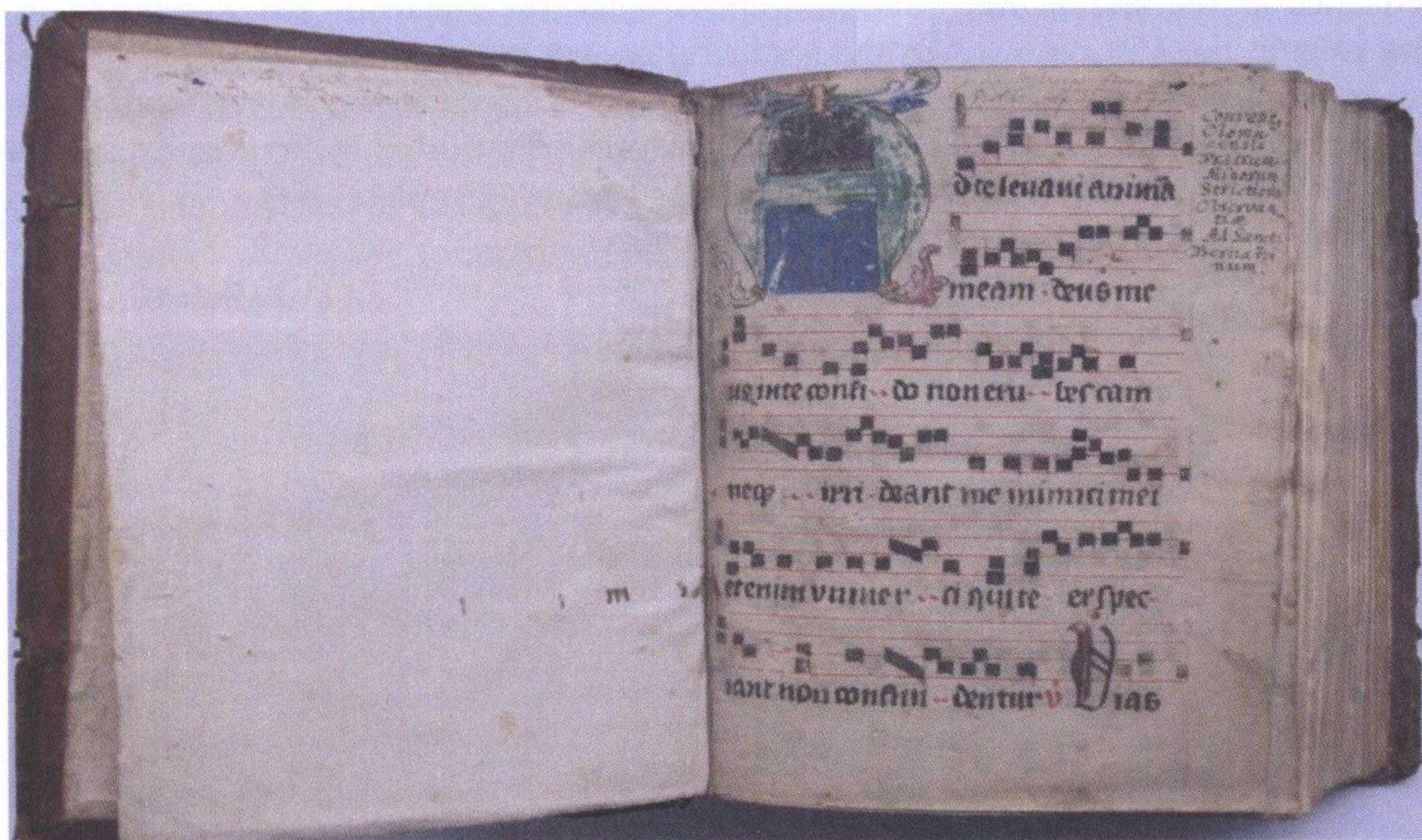
⁵ See: Annexe – information on the back of the book by František Mária Kadlečík OFM.

⁶ BAJGER, ref. 3.

ex lib:[ris] M. Melch:[ioris] Fran:[cisci] Po[thri]ngel (?), / Proth:[onotarii] Ap[osto]lici 1640.

In 1785 on the basis of the emperor Joseph II's decree the Olomouc Franciscan convent was cancelled, the Franciscan monastery was then overtaken by Dominicans who after the resumption of their activities after the socialistic period are active here until now. Books from the monastery library were sent to Olomouc lycee and to the court library in Vienna or went for auction that took place in January 1788 in Olomouc. Presently, more than 20 volumes of medieval manuscripts from this library are placed in the *Scientific library* in Olomouc.⁷

Image 1

[Gradual] Franciscan, 15th century, used in Olomouc. SNM-HuM, registration number MUS I 78, fol. 1r.

Notation and decoration

The chants in the book are notated with quadratic notation in 4-line red colour musical staff which contains *c* and *f* clefs and custos.

The decoration of the codex is modest and is based on initials that are composed in a rather simple way and are of red-brown (black?) and red colour (a blue initial can also be found). More noticeable decoration is made besides a colourful initial „A“ of the *Ad te levavi* antiphon for the Introit of First Sunday of Advent 1st folio of the book (1r) also in the case of red-brown initial „P“ of the *Puer natus est* antiphon of the *Lord's Birth* feast on folio 28 r.

⁷ BAJGER, ref. 3.

Content, liturgical division

The book contains mass musical repertoire from *First Sunday of Advent* to Saturday in the *Octave of Pentecost* (incomplete communio of this Saturday). It does not have an original title (designation) by its scribe from the period of its origin, however, its musical repertoire implies that it is a liturgical book of a *gradual* type, therefore in this article it is legitimate to call it a *gradual*.⁸ In the following text it also appears abbreviated as *OFMGraduale-SNM-HuM*.

So far the book has not been more deeply musicologically researched.

After communio *Manducaverunt et saturati* of *In Quinquagesima* Sunday comes the sequence *Sancte Anne devote decantet clerus* (fol. 54r – 55v) in mode VI, which is the only sequence in the codex. According to Jerzy Pikulik the sequence was composed in Bohemia in the 15th century.⁹ In the gradual there are no notes that would explain its liturgical-musical use. The question arises whether its appearance in this codex has something to do with the altar of St Ann who originally existed in Franciscan church in Olomouc (nowadays the altar of St Dominic stands on that place).¹⁰

Image 2:

[Gradual] *Franciscan, 15th century, used in Olomouc. SNM-HuM, registration number MUS I 78, fol. 27 v, 28 r.*

⁸ The specification of designation of this codex as a gradual can be found in the text of URDOVÁ, S. *Pramene gregoriánskeho chorálu v zbierke jednotlivín ...*.

⁹ PIKULIK, J. *Indeks sekwencji w polskich rękopisach muzycznych*, p. 366.

¹⁰ See: the website of the Dominican Monastery in Olomouc:
http://olomouc.op.cz/index.php?page=historie-a-popis-kostela&hl=cs_CZ [18.8.2015].

Musical repertoire with focus on alleluia chants from the Easter period

The comparative research of musical repertoire focused on these manuscript sources connected to the territory of Bohemia and Moravia + printed gradual:

- [*Graduale de tempore ad usum Fratrum Minorum*], 15th century, *State Scientific Library in Olomouc*, sign. M IV 3¹¹, also abbreviated in this article as *OFMGraduale-Olomouc-MIV3*, the Franciscan gradual documents *Ritus curiae Romanae*, it could have been used in Franciscan monastery in Uherské Hradiště, place of its origin is not exactly localized,
- [*Missale Olomucense scriptoris Stephani notis musicis instructum*], 15th century, *State Scientific Library in Olomouc*, sign. M III 6¹², abbreviated in this article as *Missale-Olomouc-MIII6*, the missal is of Moravian, probably Olomouc origin,
- Graduale, 14th century, *The Library of the National Museum Prague*, sign. XIII B 2¹³, abbreviated in this article as *Graduale-Praha-XIIIB2*,
- Graduale, 14th century, *The National Library of the Czech Republic Praha*, sign. XIII A 5c¹⁴, abbreviated in this article as *Graduale-Praha-XIIIA5c*,
- *Graduale Romanum* (printed) 1630, Ingolstadt¹⁵, abbreviated in this article as *GradualeRom.1630*.

The comparative research of musical repertoire of the gradual from *SNM-HuM* was focused on its part: on alleluia chants from Easter to the end of the manuscript, that means to Saturday in the Octave of Pentecost. The reason of focusing on these chants was an effort to know better the liturgical-musical tradition of the codex as in general alleluia verses from Easter to the Octave of Pentecost and for Sundays after Pentecost are considered to be an important indicator for the research of the liturgical manuscript sources provenance.¹⁶

Easter Sunday with Octave

The Franciscan codex *OFMGraduale-SNM-HuM* as well as the Franciscan gradual placed in Olomouc from the 15th century *OFMGraduale-Olomouc-MIV3* have one alleluia verse for the Easter Sunday and for the 2nd feria of Easter week¹⁷, as distinct for example from several other manuscripts connected to the territory of Bohemia and Moravia.¹⁸ Both of these Franciscan graduals differ from other researched sources

¹¹ Accessible on web: <http://dig.vkol.cz/dig/miv3/popis.htm> [18.8.2015].

¹² Accessible on web: <http://cantusbohemiae.cz/source/11616>, manuscript in digital form: <http://dig.vkol.cz/dig/miii6/index.htm> [18.8.2015].

¹³ Accessible on web: <http://cantusbohemiae.cz/source/11621> [18.8.2015].

¹⁴ Accessible on web: <http://cantusbohemiae.cz/source/11620> [18.8.2015].

¹⁵ Accessible on web: http://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb10496343_00009.html [18.8.2015].

¹⁶ AKIMJAK, A. – ADAMKO, R. – BEDNÁRIKOVÁ, J. *Spišský graduál Juraja z Kežmarku z roku 1426*, p. 46 (here is a reference to the work of PIKULIK, J. *Śpiewy allelujatyczne na niedziele po Zesłaniu Ducha Świętego jako kryterium ustalenia proveniencji polskich rękopisów muzycznych*, p. 680).

¹⁷ One verse for the Easter Sunday and 2nd feria is present also in printed post-Trident gradual *GradualeRom.1630*.

¹⁸ Even in the publication *Spišský graduál Juraja z Kežmarku z roku 1426* (authors: AKIMJAK – ADAMKO – BEDNÁRIKOVÁ) issued in 2006 in Ružomberok on page 47 sources from the territory

related to Bohemia and Moravia also in the fact that the second from the alleluia compositions of Easter week Saturday does not include another (second) verse (*Sit nomen Domini*). In the publication *Spišský graduál Juraja z Kežmarku z roku 1426* the occurrence of this second (double) verse in medieval sources is stated to be a typical sign of diocesan tradition.¹⁹ Concerning the assignation of individual alleluia compositions for particular days of Easter week, the agreement in both Franciscan graduals is only in Easter Sunday and Saturday. Even though non-Franciscan codices connected with the territory of Bohemia and Moravia show many common features, concerning the order of chants for these days, some differences can be seen.

Table No. 1: *alleluia chants on Easter Sunday with Octave*

	Dominica resurrectionis	Feria 2 p. Pascha	Feria 3 p. Pascha	Feria 4 p. Pascha	Feria 5 p. Pascha	Feria 6 p. Pascha	Sabbato in Albis
OFGGraduale- SNM-HuM, 15 th cent. (?)	Pascha nostrum ²⁰	Nonne cor nostrum	Surrexit Dominus et occurens	Christus resurgens	In die resurrectionis	Angelus Domini descendit de	Haec dies quam fecit Laudate pueri
OFGGraduale- Olomouc-MIV3, 15 th cent.	Pascha nostrum	Angelus Domini	Surrexit Dominus de sepulchro	Surrexit Dominus vere et	Surrexit Christus qui creavit	Dicite in gentibus	Haec dies quam fecit Laudate pueri
GradualeRom. 1630	Pascha nostrum	Angelus Domini	Surrexit Dominus de sepulchro				
Missale- Olomouc- MIII6, 15 th cent.	Pascha nostrum AIV: Epulemur in azymis	Angelus Domini AIV: Respondens autem angelus	Surgens Jesus Dominus	Christus resurgens	In die resurrectionis	Dicite in gentibus	Haec dies quam fecit Laudate pueri AIV: Sit nomen Domini
Graduale-Praha- XIIIB2, 14 th cent.	Pascha nostrum AIV: Epulemur in azymis	Angelus Domini AIV: Respondens autem angelus	Surgens Jesus Dominus	Christus resurgens	In die resurrectionis	Oportebat pati Christum	Haec dies quam fecit Laudate pueri AIV: Sit nomen Domini
Graduale-Praha- XIIIA5c, 15 th cent.	Pascha nostrum AIV: Epulemur in azymis	Angelus Domini AIV: Respondens autem angelus	Surrexit pastor bonus	Christus resurgens	In die resurrectionis	Oportebat pati Christum	Haec dies quam fecit Laudate pueri AIV: Sit nomen Domini

of Bohemia are mentioned which have two alleluia verses Pascha nostrum a Epulemur for the Easter Sunday.

¹⁹ AKIMJAK – ADAMKO – BEDNÁRIKOVÁ, ref. 16, p. 46. In the publication on page 46 we can read: „It must be, however, emphasized that the second verse *Laudate pueri*, V. *Sit nomen Domini* belongs rather to Premonstratesian tradition. Diocesan list has on this place the vers *Laudate Dominum*, V. *Sit nomen Domini*.“

²⁰ Text incipits of notated chants are provided in accordance with modern ortography of Latin, mainly according to the project *Fontes Cantus Bohemiae* <http://cantusbohemiae.cz/home>.

Sundays after Easter

For five Sundays after Easter both Franciscan graduals *OFGGraduale-SNM-HuM* and *OFGGraduale-Olomouc-MIV3* have two alleluia compositions.²¹ This is considered to be a typical feature of manuscripts of monastic origin.²² These franciscan graduals however differ in assigning individual alleluia chants for particular Sundays. Another researched non-Franciscan graduals include only one alleluia chant for these Sundays and an agreement in the selection of these chants can be seen. According to Polish musicologist J. Pikulik the verse *Surgens Jesus* in the position of the 1st Sunday after Easter is a characteristic feature of Bohemian manuscripts.²³ Both researched Franciscan manuscripts have different alleluia chants for this Sunday.

Table No. 2: alleluia chants on Sundays after Easter

	Dominica 1 p. Pascha	Dominica 2 p. Pascha	Dominica 3 p. Pascha	Dominica 4 p. Pascha	Dominica 5 p. Pascha	Vig. Ascensio Domini	Ascensio Domini	Dominica p. Ascensi- onem
OFGGraduale-SNM-HuM, 15 th cent. (?)	Post dies octo	Ego sum pastor bonus	Modicum et non videbitis	Vado ad eum qui misit me	Usque modo non petistis	Exivi a patre et veni in mundum	Ascendit Deus in	Ascendit d[eu]s*
	Surrexit Dominus de sepulcro	Surrexit Christus et illuxit	Surrexit pastor bonus qui	Surrexit do[minus] de sep[ul]ch[ro]*	Surrexit do[minus] et occur[rens]*		Ascendens Christus in altum	Dominus in Sina in
OFGGraduale-Olomouc-MIV3, 15 th cent.	In die resurrectionis	Cognoverunt discipuli	Redemptionem misit Dominus	Dextera Domini fecit virtutem	Surrexit Christus et illuxit		Ascendit Deus in	Regnavit Dominus super
	Post dies octo	Ego sum pastor bonus	Oportebat pati Christum	Christus resurgens	Exivi a patre et		Dominus in Sina in	Non vos relinquam orphanos
GradualeRom. 1630	In die resurrectionis	Cognoverunt discipuli	Redemptionem misit Dominus	Dextera Domini fecit	Surrexit Christus		Ascendit Deus in	Regnavit Dominus
	Post dies octo	Ego sum pastor bonus	Oportebat pati Christum	Christus resurgens	Exivi a Patre		Dominus in Sina in	Non vos relinquam orphanos
Graduale-Praha-XIIIB2, 14 th cent.	Surgens Jesus*	Surrexit pastor	Modicum et non	Vado ad eum	Usque modo	Omnes gentes plaudite	Ascendit Deus in	Dominus in Sina*
							Dominus in Sina in	Ascendit*
Graduale-Praha-XIIIA5c, 15 th cent.	Surgens Jesus	Surrexit pastor*	Modicum et non	Vado ad eum	Usque modo	Omnes gentes plaudite	Ascendit Deus in	Ascendo ad Patrem
							Dominus in Sina in	
Missale-Praha-XVIC7 ²⁴ , 14 th /15 th cent..	Surgens Jesus	Surrexit pastor	Modicum et non	Vado ad eum	Usque modo	Omnes gentes	Ascendit Deus	Dominus in Sina
							Dominus in Sina	Ascendo ad Patrem

²¹ See also printed post-Trident gradual GradualeRom.1630.
²² AKIMJAK – ADAMKO – BEDNÁRIKOVÁ, ref. 16, p. 47.
²³ ADAMKO, Rastislav – AKIMJAK, Amantius – Bednáriková, Janka: Spišský graduál (...), p. 48 (here is a reference to the work of PIKULIK, J. Wiersze allelujatyczne cyklu wielkanocnego w średniowiecznej Polsce, p. 196).
²⁴ Missal, 14th /15th century, The National Museum Library Prague sign XVI C 7 – texts incipits of chants from this source are in this table written according to text incipits published in the text of the publication *Spišský graduál Juraja z Kežmarku z roku 1426* issued in 2006 in Ružomberok (authors AKIMJAK – ADAMKO – BEDNÁRIKOVÁ, ref. 16,) on pages 48 – 49.

Pentecost and ferias in the octave (2 – 6)

The agreement in the researched sources is in the structure and in the selection of alleluia chants for the Pentecost day. Both Franciscan graduals *OFMGraduale-SNM-HuM* and *OFMGraduale-Olomouc-MIV3* as well as the printed post-Trident *GradualeRom.1630* include two alleluia compositions for the following two days, however, the selection and order of these compositions differs. In case of another researched manuscripts that have only one alleluia chant for some ferias, it can be assumed that in practice two alleluia chants were sung, the second chant could have been from the Pentecost feast.²⁵ For Saturday particular sources include more alleluia chants. Regarding the 5th feria when according to the diocesan custom chants from the feast used to be sung,²⁶ the gradual *Graduale-SNM-HuM* beside the text incipit *Emitte Spiritu[m]* contains in contrast to the research sources also another notated alleluia chant *Paraclitus Spiritus Sanctus*.

Table No. 3: alleluia chants on Pentecost and ferias in the octave (2 – 6)

	Dominica Pentecostes	Feria 2 Pent.	Feria 3 Pent.	Feria 4 Pent.	Feria 5 Pent.	Feria 6 Pent.
OFMGraduale-SNM-HuM, 15 th cent. (?)	Emitte Spiritum tuum	Spiritus Sanctus procedens	Loquebantur variis linguis	Sp[iritu]s domi[ni]	Emitte Spiritu[m]*	Dum complementur dies
	Veni Sancte	Spiritus Domini replevit	Non vos relinquam orphanos	Factus es repente	Paraclitus Spiritus Sanctus	Veni S[anc]te
OFMGraduale-Olomouc-MIV3, 15 th cent.	Emitte Spiritum tuum	Loquebantur variis linguis	Spiritus Sanctus docebit	Verbo domini caeli		O quam bonus et suavis
	Veni Sancte	Veni Sancte*	Veni Sancte*	Veni Sancte*		Veni Sancte*
GradualeRom. 1630	Emitte Spiritum tuum	Loquebantur variis linguis	Spiritus Sanctus docebit			
	Veni Sancte	Veni Sancte*	Veni Sancte*			
Graduale-Praha-XIIIA 5c, 15 th cent.	Emitte Spiritum tuum	Spiritus Domini replevit	Verbo Domini caeli	Paraclitus Spiritus		Spiritus paraclitus ille
	Veni Sancte			Veni Sancte*		
Graduale- Praha-XIII B 2, 14th cent.	Emitte Spiritum tuum	Spiritus domini replevit	Paraclitus Spiritus	Emitte spiritum*		Emitte Spiritum* Veni Sancte*
	Veni sancte			Verbo Domini caeli		

Conclusion

In this phase of the research of the structure and content of the part of the repertoire of Franciscan gradual from Olomouc placed in *SNM-HuM* some differences between it and comparative non-Franciscan sources connected with the territory of Bohemia and Morava can be observed (non-Franciscan sources connected with territory of Bohemia and Morava showing significant number of common features). Regarding the Franciscan liturgical-musical tradition on the basis of the comparison

²⁵ Cf. AKIMJAK – ADAMKO – BEDNÁRIKOVÁ, ref. 16, p. 49.
²⁶ Cf. AKIMJAK – ADAMKO – BEDNÁRIKOVÁ, ref. 16, p. 50 (here is a reference to the work of PIKULIK, J. Śpiewy allelujacyjne na niedzielę i święta od Adwentu do Zesłania Ducha Świętego jako kryterium ustalenia proveniencji rękopisów polskich, p. 311).

of the repertoire from another source of Franciscan origin, there are some identical features as well as some differences in particular convent practices. However, it must also be said that every hand-written liturgical-musical medieval book is a unique original and its individual character can be expressed just by such small differences. For the assessment of liturgical-musical contexts of this gradual, also regarding *Ritus curiae Romanae*, and for complex evaluation of musical material included in it, it will be necessary to realize a deeper comparative research of the repertoire structure and melodic parts of chants with another Franciscan and non-Franciscan, diocesan sources from territories of Bohemia, Moravia, Poland and other European countries.²⁷

ANNEXE

Author of the text in the *Annexe*: Mgr. František Mária Kadlečík OFM

The boards and spine of the book

The leather case of the book contains blind-blocking: central supralibros with quadruple linear passe-partout supplemented with geometrical and vegetable ornaments. In the centre of the front board there is a supralibros with a motive of Crucifying of Christ and with quotation from Bible at the bottom edge:

OS NON COMINVETIS EX E(O)

– translation: Not a bone of him shall be broken. (John 19,36)

Supralibros on the back board expresses Christ's resurrection with text:

SVREXIT DOMINUS VERA

– translation: The Lord has really risen (Luke 24,34).

On the white coloured spine of the book there are four cords. At top edge (over the first upper cord) there is a Latin text written in minuscule script:

Psalterium D[a]/vidicum, cum C[an]/ticis et Hymnis In Membrana

– translation: David's psalter with songs and hymns on parchment

Between the 3rd and 4th line of this text there are secondarily written majuscule letters ***M.S.*** that probably served as a library signature in monastery library (*musica sacra?*).

Approximately in the middle of the book spine (at the place of the second upper cord) there is a big majuscule letter ***N*** which was probably a sign for the categorization of the book in presently not known library order within the Olomouc Franciscan library.

Front pastedown (endpaper)

In the centre of the front pastedown there is a cursive writing specifying the owner of the book:

Conventus Olomuceni ad S(anctum). / Bernardinum Ord(inis). S(ancti). Francisci / strict(ionis). Obser(vantiae)

²⁷ This work was supported by the grant of APVV-14-0681.

– translation: the Olomouc Convetn of St Bernardino of the stricter obsrevance St Francis Order.

Below this text there is another unreadable, probably numeric writing as well as several waterilied letters from which two **W** letters, **ae**, **s**, **c** and **N** can be identified.

Back pastedown

Versed didactic texts on the back pastedown (script: cursive, 17th cent. approximately):
Attendendo membranae caritatem / scribentis sedulitatem / Operis antiquitatem / Cave dilacerare aut extrahere folia: / Ne obinde paupertas altissima tuae re/clamet conscientiae

– translation: Take care of the precious parchment, the meritable effort of the scribe, the antiquity of the work. Beware plucking or tearing out the leaves to avoid hearing the reproachful voice of the highest powerty in your conscience.

Si nescis aestimare, lassa stare.

– translation: If you do not know appreciate (the book), let it (stand) so.

List of references:

- AKIMJAK, Amantius – ADAMKO, Rastislav – Bednáriková, Janka. *Spišský graduál Juraja z Kežmarku z roku 1426*. Ružomberok : PF KU, 2006.
- BAJGER, Matyáš Franciszek. *Česká františkánská knižní kultura / knihovny minoritů, františkánů a kapucínů v průběhu staletí*. [Rigorous thesis]. Ostrava : Philosophical faculty of The University of Ostrava, 2008. Accessible on internet: <http://bajger.wz.cz/frk/chapter8o.html> [18.8.2015].
- Fontes Cantus Bohemiae*. Accessible on internet: <http://cantusbohemiae.cz/home>.
- Graduale Romanum*. Roma, 1630.
<http://dig.vkol.cz/dig/miv3/popis.htm> [18.8.2015].
http://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb10496343_00009.html [18.8.2015].
- PIKULIK, Jerzy. *Śpiewy allelujatyczne na niedziele i święta od Adwentu do Zesłania Ducha Świętego jako kryterium ustalenia proveniencji rękopisów polskich*. In *Musica antiqua Europae Orientalis. Acta scientifica*. Vol. 5. Ed. Anna Czekanowska. Bydgoszcz, 1978, pp. 301 – 313.
- PIKULIK, Jerzy. *Śpiewy allelujatyczne na niedziele po Zesłaniu Ducha Świętego jako kryterium ustalenia proveniencji polskich rękopisów muzycznych*. In *W kierunku chrześcijańskiej kultury*. Ed. B. Bejze. Warszawa, 1978, pp. 680 – 692.
- PIKULIK, Jerzy. *Wiersze allelujatyczne cyklu wielkanocnego w średniowiecznej Polsce*. In *Muzyka religijna w Polsce. Materiały i studia*. Vol. 3. Ed. Jerzy Pikulik. Warszawa, 1979, pp. 183 – 208.
- PIKULIK, Jerzy: *Indeks sekwencji w polskich rękopisach muzycznych*. Warszawa, 1974.
- URDOVÁ, Sylvia. *Pramene gregoriánskeho chorálu v zbierke jednotlivín – notovaných rukopisov do začiatku 20. storočia v zbierkovom fonde Slovenského národného múzea – Hudobného múzea*. In *Slovenská muzikologická asociácia – SNM–Hudobné múzeum: Hudobné pramene – kultúrne dedičstvo Slovenska* (an anthology

of articles from the conference organized in Bratislava on 23rd – 24th November 2011). Accessible on internet:

http://www.snm.sk/swift_data/source/hudobne_muzeum/pdf_dokumenty/Hudobne_pramene_2011_Komplet.pdf [18.8.2015].

Website of the Dominican Monastery in Olomouc:

http://olomouc.op.cz/index.php?page=historie-a-popis-kostela&hl=cs_CZ [18.8.2015].